

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 6.

V Ljubljani, 15. marcija 1882.

XXII. leto.

Naše pedagogično-slovstveno delovanje.

Ozir v preteklost in pogled v bodočnost.

I. L.

I.

Kakor se národi brez lastnega slovstva ohraniti ne morejo, marveč so primorani, jezik in slovstvo drugih, vsled večje omike njih nadvladajočih národov vzprejeti; tako morajo tudi posamezne ustanove v omikani državi odlikovati se sè svojo posebno književnostjo, katera veže in krepčá nositelje in pospeševalce dotične državne naprave. K jako važnim ustanovam omikanih, naprednih držav prištevava se šolstvo. Dokler ni bilo šol v državah, ni bilo tudi šolske literature, kakor pred krščansko dobo v Evropi krščansko-verskega slovstva biti ni moglo.

Pričetek šol po Slovenskem je iskati v 16. stoletji, takrat namreč, ko se je poskušalo luteranstvo tudi pri nas vpeljati, in sicer s pomočjo slovenskega jezika, za katerega se prej živa duša zmenila ni.

Truber-ju, temu slovenskemu Luterju, gre zasluga, da je spisal prvo slovensko šolsko knjigo, namreč „Abecedarium“. On in njegovi sovrstni verski somišljenci so spisali dolgo vrsto slovenskih knjig protestantovsko-krščanskega zadržaja, ki so se naj brž rabile v onih šolah, koje so bili predikanti sè svojimi pomagači, šolniki, koncem 16. stoletja po Slovenskem ustanovili, n. pr. v Ljubljani (1543), Kranji (1572), Metliki (1582), na Bledu (1572), v Črnomlji (1575), Idriji (1581), blizo Žavca pri Celji, v Krškem in dr. (V Krškem je poučeval — pred svojim odhodom v Ljubljano — otroke plemenitašev Adam Bohorič, pisatelj prve slovenske slovnice v latinskem jeziku, v kateri je ustanovil slovenski pravopis, katerega so Slovenci skozi 300 let skoro nepremenjenega rabili in ga še le pred kacimi 30 leti čisto opustili. Bohorič je bil tudi velik prijatelj godbe, imel je veliko pesmi, med temi tudi slovenske národne.)

V protireformacijski dobi so mogli svoja kopita pobrati in iz vseh notranje-avstrijskih dežel izseliti se predikanti in šolniki; vsled tega so ponehale sevéda skoro vse ljudske šole po Slovenskem; kakor borno in siromašno so bile še uravnane, vender je bilo škoda za nje. Še bolj pa so si nam smilile one knjige slovenske, katere so bili protestantovski pisatelji te dobe spisali in katere so se brez prizanašanja uničile.

O šolstvu po kmetih na Slovenskem (tudi na Nemškem) je bilo po tem do slavne cesarice Marije Terezije vse tiho. Ali tudi ona in njen sin cesar Jožef II. sta začela vpeljevati le nemške šole in nemške knjige, ki so se tiskale 1771. l. na Dunaji v

ustanovljeni c. kr. šolski založnici. Normalna glavna šola v Ljubljani, ustanovljena l. 1775., je bila v vseh 4 razredih nemška; njen namen je bil, mladino in učiteljske pripravnike izobraževati. Z nemškim učnim jezikom so pa učitelji težko shajali; zato se je na predlog grofa Torres-a, takratnega vrhovnega šolskega voditelja na Kranjskem, vpeljal na ljubljanski normalki pripravljani razred, v katerem so se slovenski učenci na podlogi svojega materinskega jezika pripravljali za vstop v nemške razrede te šole. A tudi pripravnikom učiteljskim, ki so se za svoj prihodnji stan teoretično (?) in praktično na tej šoli vadili, menda ni ugajal niti zgolj nemški pouk niti nemške knjige. Da bi se temu v okom prišlo, poslovenil je takratni (1777) šolski referent pri deželni vladi v Ljubljani, grof Edling, nemško knjigo „Kern des Methodenbuches“, katero je posvetil cesarici in na svitlo dal na Dunaji pri Kurzböck-u. V prihodnjem letu je pa pri Eger-ji v Ljubljani na svitlo dal „Forderungen an Schulmeister und Lehrer der Trivialschulen in deutscher und krainischer Sprache“. Tako poroča Dimitz v svoji „Geschichte Krains“. Radovedni smo, ali je ti knjigi še kje dobiti. (Prvo ima uredništvo „Učit. Tov.“) Za slovenske učitelje ste to silno imenitni knjigi, kajti niti danes, ko je že 111 let od takrat minulo, nimamo pedagoških knjig te vrste, namreč pedagogike in metodike v slovenskem jeziku, kateri knjigi bi zlasti učiteljski pripravniki silno potrebovali.

Ker se je škofijstvo in celó ravnatelj normalne šole v Ljubljani, Kumerdej, obotavljal, spisati tudi krščanski nauk v domačem jeziku, izdal je bil Edling l. 1779. tudi to knjigo v Ljubljani pri Eger-ji pod naslovom: „Ta mali Katechismus is sprashuvanjem“ itd. S tem nekako osamljen in primoran izdal je bil tudi škof svoj veliki slovenski katekizem, kateri je imel pa prednost pred Edling-ovim. Zdaj pa je šolstvo, ko je bilo z nekaterimi knjigami preskrbljeno, začelo tako napredovati, da so se o napredku učencev tako-le pohvaliti mogli: „Naši surovi kmetski otroci se ne učé samo nemščine (to je bil od nekdanj prvi predmet — kakor se kaže), veronauka, uljudnosti, ampak tudi svojega materinskega jezika se naučé bolj nego prej. Ako bo tako še v bodoče dalje šlo, bode naše cesarstvo v tridesetih letih vse prestrojeno“ (deloma tudi ponemčeno). V spomenici, katero je šolski poročevalec grof Edling 3. marcija 1779. l. cesarici poslal, se glasi, „da le opat Zatiški je za šolo posebno vnet, sicer ima pa velike zapreke, in te so dvojne: zapreke dela jezik in ljudje. „Prve sem“, pravi, „s tem srečno premagal, da sem normalne šolske spise na domači jezik prestavil, druge so pa tako strašne, tako mnogovrstne, ker so ljudje polni trme, da jih more razumeti le tisti, ki jih tako občuti, kakor jaz“.

Od leta 1770. — 1780. je bil torej postavljen začetek vsemu avstrijskemu in vsemu slovenskemu ljudskemu šolstvu, kajti v šole po Slovenskem so se, kakor smo videli, vpeljevale nemške in slovenske knjige. Pod nasledniki cesarice Marije Terezije se je javeljno na tanko v tem dubu nadaljevalo, kajti cesar Jožef II. je sicer za šole silno skrbel, a v národnem obziru se le nemščine posluževati ukazal; Leopold II. je premalo časa vladal, da bi se tudi šolstva spomniti mogel, in Franc I. je bil pa zgodaj v vojske zapleten. Novo življenje se je začelo za slovensko slovstvo in zlasti za šolsko literaturo za Valentina Vodnika. Naš prvi pesnik se je trudil, svojemu materinemu jeziku pridobiti večjo veljavo in večjo oliko. Gojil je marljivo zanemarjeni jezik svoje domovine, spisal več ljudskih knjig, uredoval prvi slovenski časnik in se posebno trudil, slovenščini pridobiti vhod v šole. To pa ni bilo v načrtu avstrijskega šolskega oskrbníštva, katero je zahtevalo, da se gojí v gimnazijah naj prvo latinščina, a v prvotnih šolah pa nemščina. Francozi pa, ki so ob svojem tretjem prihodu na Kranjsko štiri leta tukaj gospodovali, niso gledali na to, kateri jezik naj se največ gojí. Vzrok temu je bil morda ta, da so se hoteli v zasedenih deželah bolj prikupiti, zato so se na praktične potrebe ljudstva nekoliko ozirali. Zato so pripustili novi gospodarji največ učiteljem, katerega jezika se hočejo posluževati

pri učenju. In tako je posebno Vodnik, kot voditelj gimnazija, umetaljno-obrtniške šole in prvotne (normalne) šole, dal svojemu materinskemu jeziku veliko prostora v šolah, zlasti na normalki, katera je bila sestavljena iz treh razredov. V nižjih dveh razredih vpeljala se je edino le slovenščina, v 3. razred se je smela tudi nemščina vpeljati, ako se je poleg nje tudi francoščina vzprejela.

Koga so te prednosti domačemu jeziku v šoli bolj veselile, kakor gorečega domoljuba Vodnika? To je pokazal dejansko kot pedagoški pisatelj in pesnik.

V francoski dobi je Vodnik spisal: 1. „Pismenost ali grammatiko, za prve šole“. 2. „Početek grammatike, to je pismenosti francoske, gospoda Lhomonda“. (To je bila francozka-slovenska gramatika za gimnazije, na katerih se je tudi slovenščina kot učni jezik rabiti smela.) 3. „Keršanski nauk za Ilirske dežele, vzet iz katekizma za vse cerkve francoskega cesarstva“. 4. „Abeceda ali Azbuka“.

Kot pesnik je slavil novo dobo v znani pesmi „Ilirija oživljena“, katero je dal natisniti na 1. strani svoje knjige „Pismenost za prve šole“. „Tudi je sestavljal — piše Klodič v ministerskem poročilu od l. 1873. — slovensko-nemški slovar; to delo pa je še le 41 let po njegovi smrti, namreč 1860. l. sevěda mnogo pomnoženo in zboljšano izdal Cigale, ministerski tajnik, na stroške umrlega ljubljanskega knezoškofa Antona Alojzija Wolfa. Leta 1813. so Francozi z Kranjskega odrinili; ž njimi je tudi slovenščina iz ljubljanskih (kranjskih) šol izginila, in nemščina je postala zopet in povsod učni jezik. Še le leta 1816. je dovolil cesar Franc učno stolico za slovenski jezik v Ljubljani. Toda Vodnik je bil s svojimi „Ljubljanskimi Novicami“ (1797 — 1801) in svojimi pesmi zbudil národno zavest, ki je vedno močnejša postajala, in leta 1847. je že bilo 64 slovenskih šol. France Metelko, kateri je bil po omenjenem dovoljenji učitelj slovenščine, izdal je malo slovnico za učiteljske pripravnike v zalogi šolskih knjig. To je bil posnel iz svoje učene obširne knjige „Lehrgebäude der slovenischen Sprache“. Metelko je pisal tudi nek Abecednik in Razlaganje evangelija sv. Matevža leta 1849. — Še le 1848. leto je doneslo slovenskemu šolstvu novo življenje. Po odstopu prvega naučnega ministra barona pl. Somaruga prevzel je začasno vodstvo naučnega ministerstva niži državni tajnik Feuchtersleben. Ta je priobčil načrt načel za preuredbo vseh šolskih in učnih zavodov, in ukazal, da ima v národni (ljudski šoli) materini jezik učencev, za katere je šola, biti tudi učni jezik.

Opravitne doklade ljudskih učiteljev (šolskih ravnateljev) na Kranjskem.

Po §. 41. postave v 9. dan marcija 1879. l. določene so vodjem meščanskih in dalje ravnateljem čvetero-, tri- in dvorazrednih ljudskih šol na Kranjskem za njihovi trud pri šolskih pisarijah primerne opravilne doklade. A od opravičnih doklad so pa po tem paragrafu vsi ravnatelji na ljudskih enorazrednicah po vsej deželi brez razložka na starost in predštudije popolnoma izobčeni, s čemur se jim nezaslužena krivica godi in je pravo naravno protislovje. Vsled določbe tega paragrafa bi se moralo misliti, da pisarska opravila ravnateljev na enorazrednicah ljudskih šol ali piškavega oreha vredna niso, ali pa — da se sama ob sebi s pomočjo kakega mehničnega stroja brez učiteljevega truda izvajajo. Ako bi se ta opravila pri sestavi navedenega paragrafa za taka, kot so tù opisana, smatrala ne bila, bila bi se gotovo tudi dovolila tedaj ravnateljem na enorazrednih ljudskih šolah kaka mala opravilna dokladica — prilično vsaj mali znesek letnih 30 gold. vsakemu ravnatelju.

Poleg te hibe so pa tudi učitelji (ravnatelji) na enorazrednih ljudskih šolah med vsemi učitelji vse dežele najslabeje plačani; največ med njimi jih je, ki imajo po 400 gold., nekoliko ki imajo 450 gold., a le prav malo, ki imajo po 500 gold. letnih dohodkov; prav nobenega pa ni med njimi, da bi na kmetih imel 600 gold. letne plače. Nasprotno so pa ti ravnatelji z vsestranskim delom pri pouku, osobito pa še s pisarskim poslom napram onim učiteljem-ravnateljem na večrazrednih ljudskih šolah s prav malo izjemo mnogo in močno preobloženi.

Kjer je na kaki šoli več učiteljev, morejo si delo v lepi slogi in bratovski ljubezni za lastno omiko lepo med seboj razdeliti; a na ramah enorazredničarja pa vse leži; sam mora povsod biti, sam mora vsem šolskim zahtevam zadostovati, ter je sam za vse — gledé vse šolske uprave na vse strani odgovoren. Niso ravno redke prikazni, da je na enorazredni ljudski šoli 200 do 300 in tudi še več za šolo ugodnih in skoraj ravno toliko tudi otrok, ki v šolo hodijo. Uže samo to precej o začetku vsacega šolskega leta prizadeva učitelju veliko truda in pisarskega dela. Poučevati mora vsak enorazredničar pri razdeljenem pouku v štirih, a pri nerazdeljenem pa v treh različnih oddelkih šolsko mladino, ter se poleg tega pozimski čas tudi še s ponovljavnico po šest ur na teden ukvarjati. „Kazalo šolskih zamud“ vsakih 15 dni v duplikatih, „tedniki za vsaki oddelek in ponovljavnico posebej, zapisnik“ za šolo, „šolski zapisnik“, „zamudnice“, „šolska naznanila“, „šolski inventar s peterimi oddelki“, „glavni in razposojevalni zapisnik o ubožnih knjigah“, „rekapitulacijski zapisnik teh (ubožnih) knjig“, „razposojevalni zapisnik knjig krajne šolske knjižnice“, „opravilni zapisnik“, „knjiga o izpustu“, „obiskovalna, izpustna in odhodna spričevala“, „šolska kronika“ i. t. d. so reči, katere stanejo mnogo pisarije vsakemu šolskemu ravnatelju, naj bode uže na eno- ali pa na večrazredni ljudski šoli. Kje so pa še druge domače in viših šolskih oblasti uradne pisarije, kakoršnih se po okoliščinah med letom dostikrat do 100 in še več številčk nakopiči? —

In vso to pisarijo, kakoršnih bi tudi najzadnji beléžnik v deželi za vso letno plačo učiteljevo prevzeti in opraviti ne hotel, mora ravnatelj ljudske enorazrednice na Kranjskem sam brez vsake opravilne doklade brezplačno leto za leto opravljati, h čemur se še — kot nehvaležni nameček — tudi pisarsko delo krajnega šolskega sveta pridruži, kar se z malo izjemo nalaga vsem ravnateljem ljudskih enorazrednic po vsej kronovini. — Povsod drugod se vsaka mala črka drago in dobro — več ali manj — plačuje, le ravnatelji enorazrednih ljudskih šol na Kranjskem morajo ob času napredka še vedno gledé pisanja tlako delati, dasiravno bila je ta, kakor se trdi, uže pred 34 leti popolnoma odpravljena.

Poleg te tlake primoran je pa tudi učitelj na enorazrednici — kar šolsko vodstvo zadeva — izuzemši ravno predpisane tiskovine, vse druge pisarske rekvizite iz lastnega žepa kupovati in plačevati. Ravno v tem kolobaru so učitelji na deželi, katerih je ogromna večina, najhuje tepeni. Določba navedenega paragrafa ni ne objektivna, a tudi ne pravična; tù se ne uresničuje prislovica: „Po delu ravná se plačilo“, a pregovoru: „Vsak delavec je svojega plačila vreden“ pa popolnoma nasprotuje. Tù se more z mirno vestjo trditi: „Več ko se ti bode dela nakladalo, manj bodeš plačila zato prejemal“. — Vsak stan dolžan je po lastni vesti za svoje pravice potezati se, kar se tudi učiteljem ljudskih enorazrednih šol na Kranjskem odrekati ne more. Ali bi ne bilo dobro, da se v tem smislu v prihodnji sesiji splošna peticija po „slov. učiteljskem društvu“ na deželni zbor napravi? „Kdor prosi, se mu slednjič dá“, a „kdor trka, se mu slednjič tudi odprè“.

Drugikrat govoril bodem o starostnih dokladah in o razmerah med starejimi in mlajšimi učitelji. Bog!

Matija Rant.

Nove stenske abecedne table.

(Te table se dobivajo pri spisovateljih A. Razinger-ji in A. Žumer-u, učiteljih na II. mestni šoli v Ljubljani, in veljajo nevezane 2 gl. 50 kr., a vezane, prilepljene na trd papir, 7 gl. — se vé da brez poštneine. Pri razpošiljanji se računi zavitek pri nevezanih na 15 kr., pri vezanih na 35 kr.)

Vsak začetek je težaven; prvi pouk v branji pa še posebno; zaradi tega so si učitelji od nekdaj pomagali s tem, da so poočitali učencem podobe črk, in tako slabemu spominu pri otrocih na pomoč prišli. V novejših časih smo v tem velik korak storili; opustili smo po šolah črkovanje (pubštabiranje) in poprijeli se zlogovanja; mamesto starih „prateltafov“ imamo primerno sestavljene začetnice, in pisalno-bralna metoda je povsod vpeljana. Za učila pri branji nam zdaj služijo škrinjice s pregibljivimi črkami (Setzkasten) in stenske table. To poslednje učilo je zdaj pred nami; vzemimo table pred se, in ogledmo si jih bolj na drobno!

I. t a b l a.

Prva vrsta nam kaže najprej „igro“; trije dečki žogo bijejo in v ravno tej vrsti za sliko pisen *i*; za to črko pride „ura“, ki pripravlja otroke na pisno črko *u* v ravno tej vrsti.

Opomba. Kako ob kratkem se dá to povedati, ali koliko vaj, pisnih in govornih, je treba, predno otroke pripeljemo do tje, da zapišejo ti črki in si jih v spomin vtisnejo! !

Druga vrsta ima „nos“ in poleg te slike pisen *n* in za njim *i*, *u*. Začetek je storjen.

Tretja vrsta ponavlja v pisnih vajah, kar se je priučevalo v prvih dveh vrstah ter prednaša: *i*, *n* in zlog *un*. Samoglasniku „*u*“ se prideva soglasnik '*n*' = *un*. Dosledno je pri teh tablah, da se na novo priučenemu samoglasniku prideva soglasnik in potem, ko so priučeni vsi samoglasniki, nastopajo na 1. mestu soglasniki, ki se drug za drugim kažejo.

Ali gre pri prvem pouku v zlogovanji staviti na 1. mesto samoglasnik ali soglasnik, o tem bi se dalo besedovati, a na teh tablah je, kakor uže povedano, na 1. mestu vselej tista črka, ki se ravno priučuje; na I. tabli se začne priučevati „*i* in *u*“, tedaj se stavita pri zlogovanji samoglasnika „*i* in *u*“ pred soglasnik „*n*“. Kdor priučuje naj prej vse samoglasnike, a potem še le soglasnike, bo menda prav ravnal, ako na novo priučevavni soglasnik predstavlja uže znanim samoglasnikom; kdor se ne drži pisalno-bralne metode, se bode ravnal po navodu, kakor se nahaja v abecedniku (R. Ž.) in na teh tablah. V tem naj veljá svoboda. — A neogiblivo potrebno je, da učitelj nikdar ne pustí izgovarjati soglasnika brez samoglasnika, t. j. samoglasnika posebej, soglasnika posebej; nekateri n. pr. učé otroke izgovarjati '*n* / *i*' = *ni*, marveč mora se soglasnik '*n*' nekaj zategniti in med tem zategovanjem se pridene *i*, tedaj *n i*, a nikakor ne: '*n* / *i*' = *ni*.

Opomba. Prav dobro in mično je o tem pisano v knjigi (spisal Lapajne) „Prvi poduk“ str. 51 in 52. — Sploh je ta knjiga vsakemu učitelju neogiblivo potrebna.

Nekateri imajo za to posebno navado; kadar namreč rekó otrokom soglasniku pri-devati samoglasnik, tedaj mu zakrijejo samoglasnik za trenutje, ko ga izgovorí in ko otrok zateguje soglasnik, pokažejo mu samoglasnik, in tako se privadi oba brez prenehljeja izgovarjati; kadar pa stoji samoglasnik na 1. mestu, takrat ni treba zakrivati soglasnika marveč se samoglasnik posebno poudarja in med tem poudarjenjem stopíta se oba skupaj v jeden zlog, n. pr. *i in*. Bistvo glaskovanja je baš v tem, da se soglasnik vselej ob jednem s samoglasnikom izgovorí. — Nekateri sicer tako pravijo otroku: Reci *i* / '*n*'; sedaj pa hitreje *i . . n*, *i . n*, *in*. Tako trdijo, da se otrok privadi dva glasa v zlog vezati;

vsak učitelj ima tukaj nekaj posebnega; naj bode, ako gotovo in o pravem času doseže svoj namen.

Za pisnimi vajami pridejo tri vrste tiskanih vaj; ponavljajo se prvič uže priučene črke in skladajo se v zloge: **i, u, n, in, un, ni, nu, n, u-ni, u, u-ni, ni, in**. To je zadržaj I. table.

Prestane še, da nekaj spregovorimo o dvozložni besedi, kakor se tú nahaja: „**u-ni**“. Kako se to otrokom dopové? Umni otroci si to lahko zapomnijo, ker najprej se izgovori „**u**“ potem še „**ni**“ in tako si zapomnijo, da je oboje zlogov le jedna beseda: a slabejim otrokom to ni dovolj jasno, še nekaj zmirom pridevajo; temu se menda tako-le v okom pride: Učitelj reče otroku: Izgovori samo poslednji zlog „**ni**“, ko to enkrat ponavlja, reče mu učitelj: zdaj izgovori „**u**“ in še „**ni**“ potem pa oboje skupaj **uni**. Se vé, da veljá to le od začetka za slabeye učence; kadar enkrat otrok brez palice more hoditi, mu je treba ni. Sleherni, kdor se ukvarja z otroci, vé, koliko stane truda, koliko potrpljenja je treba, predno otroci brati znajo. Učitelj naj pa učencem zljajša učenje, kolikor more, sebi in učencem na hvalo in korist. Branje je podloga vsemu šolskemu poučevanju, in najspretnější učitelj je tisti, ki ob primerno kratkem časi otroke nauči brati; tisto dolgo pripravljajanje, ki traja tedne ali še mesece, predno se začne poučevati v branji, je prišlo nekako iz šege in se več tako posebno ne poudarja; názorni nauk se je okrajšal; spoznali so, da to ni nauk zgol sam na sebi in se tedaj tudi ne sme tako na dolgo raztegovati in na drobno razkladati. Ko bi doslednje hoteli názorni nauk izpeljati, bi od samega názora nikdar ne prišli do pravega šolskega nauka, ki obsega v prvej vrsti branje. — Kar otrok uže sam vé in spozná, tega mu ni treba razlagati; ako mu je pa kaj nejasnega, razvedrilo mu bode pozneje življenje; tedaj vse, kar je prav in ob svojem časi.

Čemu so slike pri abecedi? Otroci se razmislijo, in raje gledajo slike, nego oblike črk. Tako govore morda tisti, ki ne poznajo otroške ali sploh človeške narave, ki od otroka več terjajo, kakor morejo doseči.

Slike imajo dvoji namen. 1. Na podlogi teh slik začne se razgovor med otroci in učiteljem. Učitelj razklada sliko, otroci ga z veseljem poslušajo, vmes vpleta kratko zgodbiico in otroke tako pripelje tje, kjer jih hoče imeti. — Prva slika na naših tablah je „igra“. Mislim, da je ta slika pri prvem pouku prav pomenljiva in srečno odbrana. — Otroške igre niso brez posebnega pomena za prihodnje življenje, in pri igrah se večkrat pokaže, kaj bode iz otroka. Igrajo se in igrajo mali in veliki, nedorasli in odraščeni; cesar Avgust je na smrtni postelji rekel okolistoječim: „Ako sem svojo rolo dobro igral, ploskajte mi prijatelji!“ Kakšen pomen pa ima „igra“ pri poučevanju v branji? „Šola in igrača“, v teh besedah je vse povedano; dosihmal so se otroci igrali, a odslej se bodo učili, in igrali še le potem, ko bodo svoje dolžnosti storili. Primerna bode tukaj pravljica od starega godca, ki je v mladosti za kratek čas godel, a na starosti mogel z godbo prositi vsakdanjega kruha. Primerna je tudi basen o mravlji in kobilici. Na vse to ali pa tudi na kaj drugega nas in šolske otroke opomni prva slika na I. tabli. — Komur pa „igra“ ne dopade, naj pa otrokam pokaže iglo ali nje sliko, kakor se to nahaja po nekaterih abecednikih. Na tem ne stoji, ali se vzame in razklada ta ali una stvar, a poglobitno je, da je stvar, katera se pokaže, nekako počivalo in naslanjalo za otroško razmišljenost.

Druga slika je „ura“. Koliko se dá razgovarjati in razlagati o „uri“! Imamo še celó pesem (v „Slavček“-u) od ur. Te dve sliki „igra“ in „ura“ skupaj vzeti nas opominjate, da je vse niinljivo. „Ura bije“ človeka ni več; doigral je na sveti, zvršil svojo nalogo ali dobro ali slabo! . . .

Tretja slika je „nos“ ki ima pripravljati uho na glas „n“. Nosú ni treba daleč iskati, tudi ga ni treba posebno razlagati; otroci bodo pri taci stvareh radi še bolj zgovorni, kakor si učitelj želi. Komur pa „nos“ ne ugaja, naj pa otrokom pokaže „nož“. Tudi o njem se dá marsikaj govoriti in pripovedovati. Rekli smo, na podlogi slik je moč začeti z otroci razgovor, slike pa tudi

2. otroški spomin podpirajo in priučenje slajšujejo; ako otrok pozabi imé in glas črki, spominja ga stvar uže pozabljenega imena; ko se poslopje na kvišku stavi naredé oder, da grajenje more napredovati; poderó ga potem, ko je poslopje dovršeno. Taka je tudi z učnimi pripomočki. Ko bi imeli samo umne, pazljive otroke pred sabo, polovico toliko učnih pripomočkov ne bilo bi treba, a velika večina otrok je slabo obdarovanih, vrhu tega so pa še vsi razmišljeni in raztreseni; otroci pri teh letih, ko se brati učé, niso še toliko vztrajni, da bi dolgo premišljevali in preudarjali kako stvar; so kakor metulji, ki letajo od cvetice do cvetice, zato pa je treba slik, še boljše pa takih stvari za nazor, da se otroška domišljija nekaj časa mudí; treba je v roko dati jim zdaj tablico, zdaj abecednik, zdaj pred nje postaviti stenske table, da ostanejo pazljivi.

(Dalje prih.)

Názorni nauk v ljudskeji šoli.

(Piše **Ivan Tomšić.**)

(Dalje.)

1. Človeško telo po vnanjeji podobi.

b. Trup.

Trupova zveza z glavo; vrat, gorenji del trupa ali prsi; spodnji del trupa ali trebuh; zadnji del trupa ali hrbet; kolka (boka).

Poglejte, otroci, ta del človeškega telesa (učitelj pokaže) imenujemo trup. Trup je človeško telo brez glave, rok in nog. Vrat veže človeško glavo s trupom.

Prednji del vratú imenujemo grlo (goltanec), odzadnji del pa tilnik. Andrejček, pokaži mi, kje imaš vrat? kje grlo? kje tilnik? — Rekli bodemo: 1) Vrat je del trupa. (Otroci izgovoré.)

Gorenja dela trupa, katerih se držite roki, imenujemo rami. Vsak človek ima dve rami; jedno na desnej, a drugo na levej strani — desna in leva rama. Pokažite mi desno, — levo ramo! Rekli bodemo: 2) Trup ima rami. (Otroci izgovoré.)

Prednji, gorenji del trupa imenujemo prsi. Ako prsi potipljemo, trdé so. Recite: 3) Trup ima prsi.

Prednji, mehki del trupa imenujemo trebuh. — Jožek! pokaži mi, kje imaš prsi? kje trebuh? Rekli bodemo: 4) Trup ima trebuh. (Otroci izgovoré.)

Odzadnji del trupa, ki se stéza od vratú nizdólu, imenujemo hrbet. Recite: 5) Trup ima hrbet. (Otroci izgovoré.)

Otroci, zdaj dobro poglejte; tukaj ta dva izbočena trupova dela (učitelj pokaže) imenujemo kolka. Kolka sta dva; na vsako stran trupa po jeden kolk (bok). Rekli bodemo: 6) Trup ima kolka. (Otroci izgovoré.)

Kdo mi zna povedati, iz katerih delov je sestavljen človeški trup?

K trupu štejemo: vrat, rami, prsi, trebuh, hrbet in kolka. (Otroci naštevajo in pokazujejo trupove dele.)

c. Roki.

Deli roke so: Nadléhtnica, podléhtnica, prava roka (pêst), prsti, členi, nohti. Kakšni so, in čimu so?

Ti, Cirilče, imaš dve roki; tvoj tovariš Stanko ima tudi dve roki; vsak zdrav človek ima po dve roki, — desno in levo roko. Pokažite mi desno, levo roko!

1) Nadléhtnica je del roke;

2) Podléhtnica je del roke;

3) Prava roka (pêst) je del roke.

Pokažite mi nadléhtnico, podléhtnico, pravo roko!

Nadléhtnica se drži rame; podléhtnica se drži nadléhtnice; prava roka se drži podléhtnice. — Podléhtnica je med nadléhtnico in pravo roko; nadléhtnica je med podléhtnico in ramo.

Truplo, ki je podobno plôči, imenujemo plosko; tudi roka je ploska; (učitelj pokaže odprto roko ter pravi:) ta del naše roke je plosk, imenujemo ga dlan. Recite: 1) Roka ima dlan. (Otroci izgovoré.)

Roko lahko na vse strani premikamo. Rekli bomo: 2) Roka je premična (gibljiva).

Na roki vidimo pet prstov. Imenujejo se: palec, kazalec, sredinec, prstanec, mezinec.

Na obeh rokah imamo deset prstov. Štejte jih! — Prsti so različne dolgosti in debelosti; sredinec je najdaljši, palec je najdebelejši.

V členih se prsti pregibljejo (zgibujejo se). Vsak prst (razven palca) ima po tri člene; palec ima le dva. Zgoraj na koncu gornjega člena je nohet. Nohti so gladki. Spodobni ljudje si nohte porežejo, kadar so predolgi; dolge nohte imeti, to ni lepo; — ne posnemajte taci ljudi, ki imajo dolge nohte, ker to je po živalsko.

Prsti so okrogli in zelo gibčni. Recite: 3) Roka ima pet prstov. (Otroci ponové stavke 1—3.)

Posamezni deli cele roke so: nadléhtnica, podléhtnica in prava roka. Prsti so deli prave roke (pesti). Ondu, kjer se posamezni deli roke zgibujejo (pregibljujejo), ondu so sklepi (členi). — Na vsakej roki imamo: nadléhtnični sklep; lehet, (komolec); zapêstje in prstne člene.

Zveza. Nohti se drže prstov, prsti se drže roke, roka se drži podléhtnice, podléhtnica se drži nadléhtnice, nadléhtnica pa rame.

Ravno to naopačno: Rame se drži nadléhtnica, nadléhtnice se drži podléhtnica i. t. d.

~~~~~
Siromak odprè roko, kadar mu kaj vbogajme podelimo. 1) Roko odpiramo.

Ko je siromak prejel dar, zaprè roko. 2) Roko zapiramo.

Kadar greš iz hiše, moraš vrata odpreti; da vrata odpreš, moraš jih z roko prijeti. 3) Z roko prijemamo.

Kadar pišemo, moramo pero v roki držati. 4) Z roko držimo.

Ako hočeš vodo iz gobe izžeti, moraš gobo stisniti. 5) Z roko stiskamo.

Otroci se radi igrajo z mečkom (žogo). Pri tej igri se meček z roko meče. 6) Z roko mečemo.

Drugi poskušajo z roko meček — vjeti. 7) Z roko vjemamo (lovimo).

Dragica se je z muco igrala, in jo je božala. 8) Z roko božamo. (Ponavljja se 1—8.)

Vse to, kar smo zdaj našteali, storimo lahko z jedno rokó. Kdo mi zna povedati kaj tacega, h čemur nam je treba obeh rok.

Kadar molimo, sklenemo roki. 1) Roki sklepamo.

Kadar nas zebe, z rokama mánemo (taremo). 2) Z rokama mánemo.

Ako hočeš kuretino iz škode pognati, moraš v roki plosniti. 3) Z rokama ploskamo (pleskamo).

Danes smo govorili o trupu in o rokah. Trup je del človeškega telesa. Roki ste vnanja uda človeškega telesa. Roka je lahko velika, majhena, debela, suha, mrzla ali gorka. — Z rokama delamo, pišemo, jemo i. t. d. — Nohti varujejo prste, da se ne ranijo (ozlédijo), pa so tudi prstom v lepoto.

Prigovori. Podáj mu prst, pa te zgrabi za vso roko. (Če mu daš nekaj, on bi rad vse.) — Sam je kakor prst. (Nima nikjer nikogar.) — Roka roko umiva, a obraz obedve. (Jaz pomorem tebi, ti meni, a drug družemu.) — Prišel je (ali odšel) s praznima rokama. (Nič ni prinesel, nič ni odnesel.) — Še prsti na roki si niso enaki. (Vsak človek je drugačen.) — Z jedno roko daje, z dvema jemlje. (Vse bi rad sam imel.)

Uganke. Sestra poleg sestre, pa druga druge ne vidi? (ṛkōṛ) — Imam drevo; to ima dve večji veji in vsaka veja po pet malih vejic, in kar je na svetu najdražjega in najlepšega, to je sad teh vej. Kaj je to? (ṛṛsād uṛkōṛ) — Imam pet hlapcev; vsak ima svoje opravilo; služijo mi noč in dan, kadar koli jih potrebujem? (ṛṛstī na ṛkōṛah.)

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

VII. 1849. „Novice bojo ob novim letu nekoliko svoj nadpis premenile in se bojo imenoval: Novice kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči. — Novi čas je prinesel tudi potrebnost novih vednost. . . Imenika prejemnikov letas ne bomo dali. . . V začetku Novic je bilo treba svetu rodoljube in posebne prijetle slovenšine pokazati, zdej pa je treba, da smo vsi Slovenci, ki nas je slovenska mati rodila“, pravi dr. J. Bleiweis konec šestega tečaja, in v začetku sedmega opominja tiste, ki le nemško brati znajo, naj ne mislijo, da znajo tudi slovensko, in gospode in gospé iz mest in trgov, naj nikar ne zabavljajo, češ, „to ni po krajnsko. . .; čisto je nemške soderge, ktere se moramo ogibati, kolikor je moč, ako hočemo, da bomo očistili lepi slovénski jezik, in mu tisto veljavnost pridobili, ktero zasluži in ktero zadobiti mora“, in z Vodnikom novim bravcem ponavlja, da smo Slovenci, in da naš jezik je slovénski.

Sam je pisal na pr.: „Kmetijska družba. Iz Dunaja. Veliki kmétijski zbor (zato, da bi poslanci mnogoverstnih deželá ministerstvu svoje misli in vošila razodeli, po katerih bi se zamogle take postave dati in take naprave vpeljati, ktere bi bile mnogoverstnim deželam po volji). O soseskah krajnih, kantonskih in kresijskih. Vrančji črni prisad. Kako s človekam ravnati, kteriga je kolera napadla in kjer ni zdravnika na pomoč. Živina domá v hlevu. (Kmetje še zmirej nočejo spoznati, da živino domá v hlevu rediti veliko več dobička da, kakor jo na pašo stradat pošiljati. Po navadnih pašah ne dobí živina skorej nič živeža; ker po celi dan okoli hodi, še bolj lačna postane; gnoj okoli trosi; dostikrat bolezen naleze itd. In za vse te zgube, se še otroci poduku odtegujejo, da se po pašnikih okoli klatijo, lenobe vadijo, in se še sicer pohujšajo!) Imenitno oznanilo šole živinozdravilske in kovaške, kteri je bil vodja in prvi učenik. Nekaj od kmetijstva na

Laškim. Kako kevžeh, smoliko in pljučnico pri konjih ozdravljati. In sicer mnogo manjših sestavkov o kmetijskih skušnjah in rokodelskih rečéh brez podpisa. — Tako je največ sam sestavljal poročila z državniga zbora, in Novičarja iz Ljubljane in iz mnogih krajev, kateri mu je prizadeval dokaj truda. Spisal je tudi: Kako naj bi se postave in druge oznanila v slovenski jezik prestavljale, de bo prav. Nekaj zastran državniga zakonika. — Žalostno oznanilo (o smerti Prešernovi) in prijazno povabilo (o njegovem spominku). Odperto pismice g. prof. R. v Ljubljani. Lloydov dopisnik" itd. —

Kmetijske družbe tajnik je govoril in pisaril mnogo v njenih zborih, in tako tudi v Slovenskem društvu predsednik je vredil glasilo njegovo, in to je 4. Letopis slovenskiga društva na Krajskim. Pervi zvezek. V Ljubljani. Natisnil J. Blaznik. l. 1849. 8. str. 44. —

Odgovorni vrednik se je Novicam na čelu zapisal v 25. listu (prej: V red devane od . .) dr. J. Bleiweis in izvrševal ta svoj posel skrbno tudi v raznih opombah in pojasnilih, v odgovorih in pogovorih vredništva na pr. s častitimi možmi, ki za Novice pišejo: „Nar poprej se vredništvo lepo zahvali za veliko prijaznost, s katero gospodje dopisniki iz vsih slovenskih krajev Novice z mnogimi sestavki podpirajo, in prosi, de bi tudi prihodnjič tako ravnali. S to prošnjo pa sklene vredništvo še eno drugo, namreč: de bi vse sestavke, ki niso kmetijskiga ali rokodelniga podučivniga zapopadka, kolikor je moč le prav kratko pisali . . Kratko pa dobro! . . Kar le osebne zadeve vtiče, jih ne moremo v Novice jemati, če nimajo tudi imenitosti za občinstvo . . Za take reči — se vé de spodobno pisane — služi doklada — v njej prosto govoriše . . Za oznanila in priporočila v dokladi pa vredništvo ni odgovorljivo . . — „Novice so nalogo na-se vzele kmetijstvo in obertnijstvo učiti, zraven tega pa tudi sploh za omiko slovenskiga naroda skerbeti, ker brez zadnjiga se ne more prvo v sedanjih časih tečno zgoditi — in tega vodila se bojo tudi prihodnjič zvesto deržale“, pravi v povabilu na naročbo druge polovice, in v tem smislu se opravičuje v prvem vélikem zboru Kmetijske družbe 20. nov., in potrjuje v povabilu na naročilo za prihodnje leto: „Namen in obsežek nar starejiga slovenskiga časopisa, kteriga ste pripomoč naših nar imenitnijših pisavcov, in zaupanje našiga naroda krog in krog po Slovenskim tako razširile, de ni skorej kraja, kamor bi Novice ne šle, sta bravcam dobro znana — in ravno taka bosta tudi prihodnjič ostala . . . Ne strastno, ampak mirno se bomo za pravice Avstrijskih Slovincov potegovali“. — Zastran oblike ali jezika samega pravi ondi: „Vse pisanje v podučnih sestavkih bo v navadnim čisto slovenskim in lahko umevnim jeziku Novic, ktere slovenskimu ljudstvu namenjene, morajo pred vsim skerbeti, de se v bravcih veselje do branja obudí in se jim ne odtegnejo, rekoč: „tega ne razumemo“. Prav je, de se drugi časopisi v svojih sestavkih za bolj učene Slovence višjiga jezika poslužujejo, ki se občno-slovanskimu bliža, — namenu Novic se pa v navadnih sestavkih ne prileže drug jezik, kakor naš čisto slovenski, ki ima tudi svoje prednosti“. —

„Iz dvojniga namena ponatisnemo pričujoče gojzdne postave (Waldordnung), ki jih je cesarica Marija Terezija v letu 1771 na znanje dala, piše str. 98. Pervič: je v njih toliko lepih in koristnih podukov v gojzdni reji, de zaslužijo sploh znani biti vsim kmetovavcam. Drugič: naj bojo slovenskim prestavljavcam izgled, kakó naj bi se iz nemškiga v slovensko prestavljalo, de je prestava v duhu narodoviga jezika in de je lahko umljiva“. — „Za Slovence po slovensko!“ kliče v spisku . . Nekaj zastran državniga zakonika — ter učí: „Čistimo jezik, pilimo ga, gladimo ga, trebimo mu mah ptujšine, ki ga obraša, mislimo in pišimo v duhu slovenskim, izposodujmo si, posebno kar nas je bližnjih bratov, besede, ki nam jih manjka, — nikdar pa ne pozabimo: de na razumu in omiki ljudstva je vse ležeče. — De si pa zraven svojiga čistiga slo-

venskiga jezika pridobimo tudi popolnoma znanost ilirskiga jezika, naj se na vsacim slovenskim gimnaziji napravi tudi učiliše ilirskiga jezika: le to je prava pot vzajemne književne zveze“.

O tej stvari je koj v začetku 1849. l. str. 9. povedal te-le poštene misli: „Tudi mi smo te potrebe živo prepričani, de morajo Slovani kadaj eni edini pismovinski jezik imeti, kakor ga imajo Nemci in drugi narodi. Nemci se nam sicer zdej posmejujejo, ako kaj taciga želimo, in pravijo: Kaj boste vi Slovani, sej še eden družiga ne razumete, kar se je lani v Pragi vidilo, ko ste se mógli v zboru nemškiga jezika poprijeti. To je dan današnji res — ali kdo je tega kriv? Slovani ne — ampak tista moč, ki je pod imenam „Pangermanismus“ Slované v sužnosti imela toliko in toliko let. Zató je zadnji čas, de Slovani postanemo, kar nas je Bog vstvaril — kakor so nas naše matere rodile! Smo slišali praviti, de nam je nebeški Oče tudi mervico uma in razuma dal, kakor Nemcam — in de tudi Nemci eden družiga ne razumejo, če pridejo nemški Švajcarji, zgornji Avstrijanci, Prajsi, Parci (Schwabeni), Danci, Meisnerjanci, Hanoveranci, Hesnerji itd. skupej, in če vsak po svojim jeziku govori. Nemci! potegnite poprej bruno iz svojiga očesa, preden se spodtikate nad pezdirdjem svojiga bližnjiga! — Pismovinskiga jezika nam je Slovanam tedej takó potreba, kakor Nemcam — tode pismovinski slovanski jezik ne sme prisiljena mešanca biti, ampak mora izvirati sam iz sebe iz cvéta vsih kar koli je moč izobraženih slovil ali narečij. Dajmo tedej mi slovanski narodi nar poprej zgubljene zaklade svojiga jezika pri prostim ljudstvu iskati; po tem nej izobražuje vsak narod svoj materni jezik — in sad vsiga tega bo kmalo občji pismovinski jezik“.

Iz tega nagiba je sicer verno priobčeval Vodnikovo lani prenehano „Povedanje od slovenskiga jezika“ iz l. 1797—8 pod naslovom: „Kaj Vodnik od nas Slovencev in slovenskiga jezika na dalje piše“ v sedmem tečaju svojih Novic (str. 83—205), ter je ž njim kazal nasprotnikom: Slovensko me pravio — Domači vsi prek („De smo Krajnci po deželi, to sami vemo; pa še tudi to vemo, de smo Slovenci po rodu, in de iz rodú izvira edino pravo ime našiga jezika, ki — vsim nevednim nasprotnikam vkljub, ki resnico in pravico zatirati in mirne Slovence neprenehama dražiti hočejo — je bil, je, in bo slovenski jezik na vekomaj. Amen“); vendar je tudi v tem oziru s priljubljenim svojim pesnikom vedno klical: „Le naprej, naprej, verli domorodci! v prid domovine — in ne dajte se motiti, če ravno pisano gleda protivnik. Kdor se za omiko ljudstva trudi, dopernaša Bogú dopadljive dela, de si ravno nasprotna derhal, ki križema roke derži in lenobo pase, reži na njegove dela, jih čerti in černi. Pomnite Koséskovih besed:

„Černiti scer je vaje svet, kar sije,
Podreti v prah visoko mu je mar;
Pa se ne boj! Še sere veliko bije,
Ki vneta so za svit in čisto stvar.
Zijavni terg življenje v kvantah gubi,
Blagejši duh podobe višji ljubi“.

Laž v šoli.

(Konec.)

III. Kaj ima storiti učitelj, da iztrebi laž in kako jo odvrtače.

Laž je zeló pogubljiva naopaka, in učitelj mora strogo zoper njo postopati. Da se ozdravi lažnjiv otrok, treba je zvedeti, zakaj otrok laže? Sploh se mora zoper vsako laž resnobno ravnati, posebno ako se ponavlja. Laž bi se imela kaznovati, lažnjivcu ne gre

prizanašati. Prašati se je tukaj treba, ali se je otrok prvikrat ali že večkrat zlagal? ali je obstal svoj pogrešek, ali stanovitno tají? ali se je zlagal s premislekom in preudarkom? Najbližnja kazen je graja, večja kazen je, da mu učitelj odreče zaupanje, dokler se ne poboljša. Ako pa učenec obstoji svojo naopako, naj se mu prizanese ali vsaj kazen olajša, ker odkritosrčno izpoznanje je odpoved laži in začetek boljšanja. Zdravilo še bolj važno in nepogojno potrebno pa je gojitev verskega čustva, misel na Boga, ki vse vidi in vse vé, naj otroka odvrča od laži.

Poleg tega potrebna so pa še tudi posebna zdravila. Otrok se ne laže vselej zato, ker se mu to dopada, ampak laž izvira iz drugega pogreška, in to ima učitelj pozvedovati, predno da poboljša učenca. Popolno naopačno bi bilo, ako bi učitelj ravnal jednako z vsako lažjo in bi mu bilo dosti, vse jednako kaznovati. Kadar se ima kazen zvrševati, treba je velike previdnosti. Poleg resnobe naj vselej pokaže učitelj ljubezen do učenca, ki kaznuje zato, da bi poboljšal, a ne zato, da bi otroka bolelo in bi se zmaščeval nad njim.

Ako prašaš učenca, kdo je učinil to ali uno škodo, in se oglasi tisti, ki je to naredil, nikar ga ne pohvali zaradi tega, marveč ukreni tako, da se to samo ob sebi razume, in to ne more drugače biti, ker sicer misli učenec, da je učinil kaj takšnega, kar zasluži hvalo, in ker otroku vse na misel pride, bode nekateri navlašč naredil naopačnosti, ter obstal samo zato, da bode pohvaljen zaradi odkritosrčnosti. Ako je v šoli tako, kakor bi imelo biti, ne bode učitelj dolgo iskal pregrešivšega, marveč na prvo vprašanje bode krivi sam spoznal svojo pregreho; treba je tedaj gledati, da učitelj s prehudo ostrostjo ne oplaši učencev in k laži ne sili.

Kakor uže povedano, tudi slabi vzgledi doma napeljujejo k laži. Ako je tako, naj učitelj pred vsem opozori učenca na njegov pogrešek, naj ga skuša prepričati o potrebi kazni, naj mu pokaže prepad, kamor bode zabredel, ako ne odstopi od svoje krive poti; dosti vzgledov v to se nahaja v svetem pismu, v vsakdanjem življenji. „Mlad lažnjivec, star tat“. Dobro bi bilo, tudi starše opomniti na to, da bodo nekdanj od svojih otrok Bogu odgovor dajali, da si bodo pri svojih otrocih „gorje ali blagor“ izredili.

A težko pa bode spoznati laž, ki izvira iz hinavščine, ker zavija se rada kakor volk v ovčja oblačila. Treba je tedaj daljšega opazovanja, da se spozná laž in resnica. Take otroke je moč spoznati le takrat, kadar mislijo, da jih nihče ne opazuje. Ako zapaziš pri otroku tako laž, daj mu spoznati, da si ga pregledal; izkazuje ljubezen raje učencu sicer manj pridnemu in bogljivemu a bolj odkritosrčnemu. A tukaj veljá posebno prigovor: skušaj, prepričaj se dobro, a potem ravnaj!

Ako otrok laže iz strahu pred kaznijo, rekli smo, da mu vsega ne zamerimo. Isto tako veljá tudi, ako se to zgodi iz osupljenosti ali prenagljenosti. Tukaj pred vsem mirno opozori otroka na njegov pregrešek in pridobi si ga z ljubeznjivim in s prijaznim ravnanjem. — Ako se otrok laže, da bi pomagal drugemu iz zadrege, povej mu, da to ne gre, da se to pravi greh zagovarjati. Ako otrok venderle to stori, zasluži kazen. — Ako izvira laž iz naopadne sramožljivosti, povej otroku, da ni sramota greh obstati, a storiti ga. Davida nihče ne zasramuje zaradi izpoznanja in pokore. — Otrok, ki laže iz nevošljivosti, sovraštva in hudobije, da bi součenca spravil v kazen in sramoto, naj sam to občuti, naj se zgodi njemu, kar je drugim nameraval. — Ako pa izvira laž iz strasti, je poleg kazni versko poučenje na pravem mestu.

Vender, hvala Bogu, nekaj otrok pride v šolo nepokvarjenih, te je treba varovati, da se ne spridijo, in ne privadijo se lagati. Otrokom naj se živo priporoča, kako ostudna je laž, kako zoprna Bogu in ljudem. — Poglavitno pri tem pa je, da je učitelj v vseh rečeh vzgled resničnosti. Otroci radi posnemajo odraščene, najraje pa, ako kake slabosti

ali pomankljivosti vidijo pri učitelju. Treba biti nam previdnim, predno kaj obljubimo ali žugamo; premislimo dobro, bode li moč, vselej ostati pri besedi, kajti beseda enkrat dana nas veže. — Nekateri učitelji obetajo prizanašanje kazni, da zvedo resnico. A resnica, ki tako pride na dan, nima posebne veljave, pa to naj uže bode, slabše pa je, ako učitelj dano besedo prelomi, in otroke kazni zadene, katere niso pričakovali. Res težavno je in to silo razdraži učitelja, ako je v šoli lažnik, ki trdovratno tají, včasí pa je mogoče z vztrajnim preiskovanjem, z opazovanjem, vender lažniku na sled priti, tem lože, ker se učenci poslednjič začnejo sramovati, da imajo trdovratnega lažnjivca med sabo, kajti čut do resnice in poštenja vender še ni popolnoma zginit iz otroških src.

Nikar pa ne pričakujmo, da bi učitelj strupeno zel laži popolno mogel zatreti; nateletel bode na lažnjivca, ko se bode najmanj nadejal; tukaj ni samo meso slabo, temuč laž prihaja od hudobnega duha, od očeta laži. Pa nikar ne obupajmo, pri vseh otrocih vender naš trud ne bo zastonj, ako ohranimo le jednega samega otroka v resničnosti in pravicoljubji, smo uže mnogo mnogo storili, sicer pa mi samo sadimo, prilivamo, obrezujemo, rast pa daje le on, ki solnce in dež pošilja o pravem času, in ki vodi serca ljudi, kakor potoke. Blagor učitelju, ki more vsklikniti na konci svojega potovanja: storil sem, kar sem mogel; svoj tek sem dokončal!

Zakon od 17. januvárja 1882,

s katerim se uravnava šolsko obiskovanje na c. kr. rudniški šoli v Idriji in na pravico javnosti imajočih osobinskih (privatnih) šol v vojvodini Kranjski.

S privolitvijo deželnega zbora Moje vojvodine Kranjske ukazujem tako:

§. 1.

Poroštvo rednega šolskega obiskovanja nameravajoča določila drugega oddelka deželnemu zakonu od 29. aprila 1873. leta, šte. 21., „v uravnavo snovanja, vzdrževanja in obiskovanja javnih ljudskih šol“ raztezajo se s tem na c. kr. rudniško šolo v Idriji in na vse po Kranjskem obstoječe, pravico javnosti imajoče osobinske šole, katere po odstavku drugem §. 72. državnega ljudsko-šolskega zakona nadomestujejo kakšno javno ljudsko šolo.

§. 2.

Uradna opravila, katera je po določenih drugega oddelka omenjenega deželnega zakona od 29. aprila 1873. leta, št. 21., opravljati krajnim šolskim oblastvom, opravlja po dotičnih zakonitih predpisih in naredbah pri c. kr. rudniški šoli v Idriji od c. kr. rudniškega vodstva dogovorno z dotičnim c. kr. okrajnim šolskim svetom imenovani upravnik, kateremu gre naslov „krajnega šolskega nadzornika“ — a pri ostalih v §. 1. omenjenih osobinskih šolah in sicer: v Ljubljani mestni šolski svet ljubljanski, po krajih, kjer se nahaja krajni šolski svet, krajni šolski nadzornik, po drugih krajih za to od dotičnih c. kr. okrajnih šolskih svetov imenovani opravniki, katerim se spodobi naslov „krajnega šolskega nadzornika“, a pri tem ima veljati pravilo, da je šolam omenjene vrste, ki se nahajajo v enem kraju, imenovati samo jednega opravnika.

§. 3.

Krajni šolski nadzornik ima oblast v oskrbovanje dotičnih opravil dogovorno z dotičnim županom rabiti občinske organe šolskega kraja.

Krajni šolski nadzornik ima pravico terjati, da se mu gotovi potroški, ki so združeni z njegovim uradovanjem, povrnejo iz novcev šolske občine.

§. 4.

Pričujoči zakon stopi v veljavo takoj po razglasilu.

Mojemu ministru za uk in bogočastje naročena je tega zakona zvršitev.

V Beču, dné 17. januvárja 1882.

Franc Jožef m. p.

Conrad-Eybesfeld m. p.

D o p i s i.

Iz Koperskega okraja. Odbor »Slov. učit. društva za Koperski okraj« je poslal deputacijo dveh udov, da čestita v imenu društva g. V. Špinčič-u, c. kr. prof. na Koperskem izobraževališči, k imenovanju nadzornikom ljudskih šol v Koperskem okraji. (Imenovan je tudi za Volovski okraj.) Pri tej priliki je društvo izrazilo svojo željo, da bi se ljudske šole, osebito slovenske, pod njegovim nadzorstvom širile, česar smo si tudi svesti.

Meseca oktobra min. leta imeli smo učitelji okrajno učit. konferenco v Kopru. Pri tej so se slišale želje slovenskih učiteljev, da bi se v Dolini ustanovila podružnica okr. učit. knjižnice. Izvolili smo nadalje v slučaju, da se knjižnica razdvoji, trojico naših za slov. oddelek knjižnice. Vprašam, ali se je gledé tega že kaj storilo? —

Meseca februarja je imela Dolinska čitalnica primerno »Besedo«, katera je ubogi šolski mladini v Dolini dala 10 gold., s katerimi se je marsikaj potrebnega kupilo. Da so v Istri otroci res ubožni, to vé tukajšnji učitelj predobro. Čestokrat ga prosijo v šoli kruha, ker učenec ni že 24 ur nič užil; in oddaljeni morajo še popoldanske šole čakati! — Da radi pomanjkanja obleke in šolskih učil dobra tretjina otrok v šolo ne hodi, je Istorskemu učitelju tudi dobro znano, in to menda samo njemu, ker — — — —. Krajni šol. svet v Pasjivasi svojim učiteljem, italijanščine nezmožnim, italijansko dopisuje. Učitelj mora v tacih slučajih poštnega ekspeditorja ali celó kmeta, ki je nekoliko italijanščine vešč, za tolmača iskati! Ali ne terpi vsled tega veljava dotičnega učitelja in ž njim ves učiteljski stan? — In to se godí pri zdanjem okrajnem šolskem svétu, kateri je voljan reševati vloge v tistem jeziku, v katerem so pisane. Vzrok takih krivic in nevspešnostij tičí v nevednem ljudstvu samem. Treba je je tedaj dramiti v njegovo in našo korist in slavo.

Z Goriškega. Naučni minister je potrdil dosedanje okrajne šolske nadzornike na Goriškem tudi za naslednjo dobo. Ti so: g. France Vodopivec za ljudske šole s slovenskim učnim jezikom v šol. okr. Gradiščanskem in za ljudske šole v šol. okr. Tominskem in okolici Goriški; učitelj deške ljudske šole v Trstu Tomaž Quantschnigg za šolski okr. Sežanski; g. gimn. prof. Culot za mestni šolski okraj Gorico.

Iz Štajerskega. Svitli cesar je odlikoval z zlatim križcem za zasluge g. Janeza Miklošiča, učitelja vadnice na učiteljskem izobraževališči v Mariboru. Čestitamo!

Iz Koroškega. »Mir« piše: »Koroški Slovenci, ali je to resnica, da hočete, naj se v vaše šole vpelje nemški jezik kot učni jezik? Ali je to resnica, da tako hočete? To je zoper zdravo pamet, zoper božjo in posvetno postavo. Ali se vam ne smilijo vaši otročiči, ki še materinega jezika čisto malo ali pa čisto ne znajo? Ali se vam ne smilijo učeniki, ki se morajo truditi in mučiti, zraven pa vender nič ne opravijo in črno piko dobijo?«

Iz Poddrage na Notranjskem. V zadnji številki »Učit. Tovariša« nekdo iz Notranjskega stavi vprašanja, na koja prosi odgovora. Prvim vprašanjem ne vem mu odgovoriti, a tretje mu tako-le razjasnim: Ustanova, koje uživa nek učitelj na Notranjskem (uživa jo podpisani) je Leopold Philipp-ova, in jo oddaja slavni c. k. deželni šolski svet. Ustanovljena je na podlagi deželno-vojvodskega voljnega pisma s 15. dan oktobra 1859. l. št. 8671 za pobiljšek učiteljske plače na šolah z najnižjo plačo (zdaj 400 gold.). Mest je šest po 26 gold. 25 kr., in šola, oziroma učitelj, službeč na tej šoli, dobí to ustanovo za tri leta. Slavni c. k. deželni šolski svet je za leta 1881., 1882. in 1883. podelil to ustanovo tudi šoli, oziroma učitelju, v Poddragi. To-liko v pojasnilo na stavljena vprašanja.

Franjo Trošt, učitelj.

Iz Postojne. V naši ljudski šoli se je 18. preteč. m. ob 10½ uri dopoludne strop podrl. Otroci so k sreči ravno odšli, sicer bi bila nesreča velika. Tù se stavi velika soseskina palača. a za šolo je nekaterim našim možem malo mar; vender jih bode zdaj sila primorala, da bodo mogli kaj storiti.

niškega. Pisatelji, kateri hoté prevzeti to delo ali vsaj sodelovati pri njem, naj se do 15. dne prihodnjega meseca marca oglašé društvenemu prvosedstvu.

Uredovanje Letopisa za 1882. leto je Matičin odbor izročil podpisanemu prvosednikovemu namestniku, ki se torej usoja uljudno vabiti slovenske pisatelje, naj mu čim preje, vsakako pa do konca avgusta meseca blagovolijo poslati rokopise namenjene za letošnji Letopis. Sprejemali se bodo vanj kakor doslé krajši znanstveni in poučno-zabavni članki. Da Letopis kolikor moči ustreza različnim zahtevam Matičinih družabnikov, je želeti, da je njegova vsebina mnogoverstna, v obče zanimljiva in vsacemu izobraženemu Slovincu umevna; zaradi tega spisi za Letopis z jedne strani ne smejo biti preobširni, z druge ni strogo učenjaški. Izvirnim člankom se bode dajala se vé da prednost; mej prevodi bi v prvej vrsti ugajali oni iz slovanskih jezikov, to je iz češčine, poljščine in ruščine. Pisateljska nagrada je različna in se po vzajemnem porazumljenji naprej ustanovi, če treba; v obče po določilih odborovega opravilnika znaša nagrada izvirnim delom 25 do 40, prevodom 12 do 18 goldinarjev za tiskano polo in se vselej še le izplačuje, kadar je spis natisnen.

Pisatelji, kateri večé slovstvene proizvode pripravljajo in namerjajo ponuditi jih Matici Slovenskej, naj jih takoj naznanijo in, kadar bodo gotovi, pošljejo v presojo odboru, ki bode pa sploh v poštev jemal le rokopise, kateri so gledé jezika popolnem godni za tisek.

Matičin odbor pričakuje, da bodo vsi rodoljubni pisatelji slovenski složni podpirali najimenitnejši naš slovstveni zavod — narodu našemu na radost in korist, svojemu imenu na čast in slavo!

V Ljubljani, 23. februarja 1882.

Za odbor Matice Slovenske: Peter Grasselli, prvosednikov namestnik.

— **Mestni učitelji v Budapešti** morajo po 26 ur na teden poučevati. Vsaka ura čez to odmerjeno število pa se plačuje po 40 gold. Učitelji in učiteljice v Budapešti so razdeljeni v tri plačilne razrede. V prvem razredu imajo 800 gold. plače in 200 gold. stanarine, v drugem 650 gold. plače in 150 gold. stanarine in v tretjem razredu imajo 500 gold. plače in 100 gold. stanarine.

— **Vodstvo „nemškega šolskega društva“** izdalo je tudi zbirko šolskih pesmi, po katerih pa veje čisti veliko-nemški duh. Ker se je pa to vendar mnogim učiteljem dozdevalo malo presumljivo, zaradi tega so opozorili omenjeno vodstvo, naj pri drugi izdaji vsprjime vsaj tudi „avstrijske národne pesmi“, in vodstvo je to po tesnosrčnem preudarjanji vendar le obljubilo. Tedaj tako daleč smo že prišli, da se mora za tako sprejetje še posebej moledovati! Velikodušno!

— **Šolska Matica češka** dela „Schulverein“-u nasproti, in je nabrala v 15 mesecih čez 100.000 gold. Češka društva „Komenski“ na Dunaji zbira denarjev za napravo čeških šol ondi in v čeških občinah Spodnje-avstrijskih.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V Logatskem okraji: V enorazrednici v Hotederšiči, učiteljeva služba s 450 gold. letne plače in stanovanjem, do 5. aprila.

Na Koroškem. Služba šolskega ravnatelja v Ovčjavesi (Wolfsbach) v Kanalski dolini in pri sv. Jakobu v Rožni dolini s 400 gold. letne plače in s 30 gold. opravilne doklade. Učiteljeva služba v Plajbergu s 400 gold. letne plače in s 20 gold. stanarine; na okrajni šolski svét v Beljaku do 20. t. m.

Na Štajerskem. Nadučiteljeva služba na mestni ljudski šoli za dečke v Celji, do 19. t. m., z 800 gold. letne plače in s 100 gold. opravilne doklade in s stanovanjem.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. V Postojnskem okraji: G. Korén šel je iz Ostrožnega brda v Kranjsko goro; na Ostrožno brdo pa pride F. Bajec, II. učitelj v Vremah; mesto njega v Vreme pa izprašana pripravnica gospč. Rizzoli. Pomožni učitelj Jelenec pride iz Vrbovega na Ubelsko. V Postojni nastavljen je pom. učiteljem bivši bogoslovec M. Bártol. — G. Ph. Uhl iz Steinau-a (v Galiciji) pride v evangelsko ljudsko šolo v Ljubljani. Umrla sta: Matej Arko, učitelj v Ajdovici pri Žužemberku in Lovro Kušlan, učitelj v Slavini. R. I. P.!

Na Štajerskem. G. Martin Planker je postal nadučitelj v Loporji pri Slov. Bistrici; g. Ant. Kodanjšek, nadučitelj v Št. Ilu pri Mislivji, gre v stalni pokoj; g. Aleks. Kuzz je zač. učitelj na mestni deški šoli v Celji; g. Jos. Cugmus je zač. učitelj na Polji, kjer je g. Fr. Debelak umrl.